
ІСТОРІЯ, ПСИХОЛОГІЯ, ПРАВО, СОЦІОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Євгеній Імас, Мирослав Дутчак, Уляна Катерина

Анотація. У статті здійснено аналіз тенденцій розвитку студентського спорту з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду та особливостей його організаційно-методичного забезпечення. *Мета.* Вивчити розвиток студентського спорту в Україні. *Методи.* Аналіз та узагальнення даних літературних джерел, документальних матеріалів. *Результати.* Розкрито основні напрями діяльності вітчизняних та зарубіжних спортивних студентських організацій, окреслено статистичні дані та визначено особливості державного регулювання у цій сфері. Проаналізовано зміст нормативно-правових документів, що регламентують діяльність студентського спортивного руху, окреслено основні напрями діяльності Спортивної студентської спілки України, серед яких залучення студентів до спортивної діяльності у закладах вищої освіти (ЗВО), організація і проведення спортивних змагань серед студентів, забезпечення їх участі у міжнародних спортивних змаганнях. Вивчено питання міжнародного досвіду залучення студентської молоді до спортивної діяльності та використання його у ході планування й організації такої діяльності у закладах вищої освіти України. Встановлено чинники, що лімітують ефективність розвитку студентського спорту, серед яких: відсутність системи цілеспрямованої пропаганди студентського спорту у молодіжному середовищі; відсутність єдиного інформаційного реєстру даних про форми організації спортивної, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в конкретному ЗВО; не до кінця визначено статус спортивних клубів, центрів студентського спорту, відсутність єдиної концепції діяльності спортивного клубу; незадовільний стан матеріально-технічної бази.

Ключові слова: студентський спорт, студенти, спортивний клуб, фізичне виховання, спортивна діяльність.

Abstract. The article analyzes the trends of student sport development with account for national and foreign experience and the peculiarities of its organizational and methodological support. *Objective.* To consider the development of student sport in Ukraine. *Methods.* Analysis and generalization of data of literary sources, documentary materials. *Results.* The main directions of activity of national and foreign sports student organizations are disclosed, statistical data are outlined and the features of state regulation in this area are defined. The content of the normative legal documents regulating the activity of the student sport movement is analyzed, the main directions of the activity of the Sports Student Union of Ukraine are outlined, including the involvement of students in sports activities in higher educational institutions (HEI), organization and holding of sports competitions among students, ensuring their participation in international sports competitions. The issue of international experience of involving students in sports activities and its use during planning and organization of such activities in higher educational institutions of Ukraine was studied. The factors limiting the efficiency of student sport development are identified, among them: the lack of a system of purposeful propaganda of student sport in the youth environment; absence of a unified information register of data on the forms of organization of sports, sports-mass and physical culture and health-related work in a specific HEI; undefined status of sports clubs, centers of student sport, the lack of a unified concept of the sports club activity; unsatisfactory material and technical base.

Keywords: student sport, students, sports club, physical education, sports activity.

Вступ. У сучасному суспільстві суттєво зростає конкуренція на міжнародній спортивній арені, де провідні світові держави прагнуть використовувати весь економічний і політичний потенціал для успішного виступу спортсменів. Високі спортивні результати національних збірних команд

країни є відображенням її соціально-економічного розвитку та можливістю заявити про себе на міжнародному рівні [3, 5]. З огляду на те що спорт забезпечує виконання соціального замовлення на формування особистості з активною життєвою позицією та її успішну соціалізацію, розвиток спор-

ту серед молоді та у студентському середовищі є пріоритетним завданням держави [4].

Важливість розвитку студентського спорту в масштабах країни полягає у забезпеченні потреби студентів у заняттях фізичною культурою і спортом, популяризації рухової активності, здорового способу життя, а також дозволяє розкрити потенціал талановитої молоді та сформувати потужний пласт спортивного резерву. Спортивна діяльність студентів під час навчання у закладах вищої освіти є основою їх соціального, психічного і фізичного благополуччя, а також ефективним засобом виховання молоді, що забезпечує прогрес розвитку особистості [1, 6, 11]. Досягнення високих спортивних результатів на міжнародній арені та ефективна робота серед студентської молоді традиційно базуються на чітко вибудованій структурі студентського спорту, створюючи необхідні умови для успішного поєднання освітньої діяльності та навчально-тренувального процесу [16].

В Україні, починаючи з 2017 р., головним показником системи контролю за станом фізичного розвитку та здоров'я населення є щорічне оцінювання фізичної підготовленості, до якого у цьому самому році за станом здоров'я було допущено менше половини студентської молоді. Серед студентів, які брали участь у тестуванні, високий рівень фізичної підготовленості має 15,4 % осіб, достатній рівень – 31,0 %, середній – 33,6 %, низький рівень – 19,9 % [12].

Із метою підвищення рівня фізичної підготовленості студентів та залучення їх до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності під час навчання у ЗВО необхідно розробити та здійснити ряд заходів, спрямованих на створення умов для розвитку фізичного виховання та спорту, підтримки резервного спорту, спорту вищих досягнень, забезпечення розвитку видів спорту, покращення організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, науково-методичного, медичного та інформаційного забезпечення сфери фізичної культури і спорту студентів.

Численні наукові дослідження з пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування сфери студентського спорту представлено вітчизняними та зарубіжними науковцями [1, 2, 5, 6].

Ґрунтовні дослідження в зазначеному напрямі здійснено М. Г. Мельником. Автор визначив основні показники розвитку студентського спорту в Україні (на прикладі 2000–2015 рр.) на трьох рівнях цільово-результативної спрямованості: навчально-тренувальної та змагальної діяльності: масовому, резервному студентському спорті та спорті вищих досягнень. Відмічаючи високий рівень виступів студентів-спортсменів, підтверджений їхніми здобутими протягом 1993–2015 рр., на-

городами різного гатунку на змаганнях літніх і зимових Всесвітніх універсіад у кількості 480 та 102 нагороди, та високими показниками у загальному командному заліку, автор зазначає, що характерною особливістю національної системи підготовки у студентському спорті, є диспропорція між кількістю студентів-спортсменів на рівні масового спорту та двох інших рівнях – резервному та студентському спорті вищих досягнень.

Основними відмінностями зазначеної моделі підготовки у студентському спорті учений відмічає відносно незначну кількість студентів, залучених до участі в університетських, міжуніверситетських та міжнародних змаганнях; обмеженість реалізації потенціалу для переходу від масового до резервного студентського спорту, а згодом і до спорту вищих досягнень; значні втрати перспективних студентів-спортсменів протягом їх навчання у ЗВО. У даному аспекті автор виділяє відмінності, які характерні для американської моделі: де за відносно однакової чисельності студентів-спортсменів, залучених до масового спорту, у співвідношенні до загальної кількості студентів, кількість їх у резервному та спорті вищих досягнень є суттєво вищою. Суттєвим науковим доробком М. Т. Мельника стало виявлення сукупності перспективних напрямів розвитку студентського спорту України та визначено систему взаємодії структур студентського спорту і визначено тенденції його становлення [7].

Ретроспективному аналізу історії розвитку міжнародного та національного студентського руху, визнанню досягнень українських спортсменів-студентів на міжнародній арені, дослідженню еволюції розвитку, ролі та місця міжнародних спортивних змагань у системі студентського спорту, аналізу організаційної структури міжнародного студентського спортивного руху присвячено публікації А. Войнаровського, О. М. Вацеби, С. І. Степанюк, В. І. Мудріка [1, 14].

Одним із важливих факторів, який зробив студентський спорт глобальним соціальним явищем, О. Павленко визначає запровадження клубної системи організації занять. Автор наводить результати проведеного аналізу виникнення та розвитку студентського спорту: об'єднання людей, виникнення клубів, створення спортивних клубів, формування університетських спортивних клубів, проведення змагань між клубами навчальних закладів країни, об'єднання клубів у національні спортивні університетські асоціації, проведення міжнародних зустрічей між командами спортивних університетських клубів, виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів, проведення комплексних міжнародних змагань. На думку науковця, одним зі шляхів реформування сфери фізичного виховання і спорту є запровадження

таких організаційно-методичних засад діяльності спортивного клубу на базі ЗВО, які сприятимуть комплексному вирішенню завдань спорту вищих досягнень, резервного та масового спорту; забезпечать наступність занять спортом майбутніх абітурієнтів, студентів з різним рівнем спортивної майстерності, випускників; залучать до вирішення фінансових, матеріально-технічних та інших актуальних питань прихильників обраного ЗВО, рухової активності та виду спорту [10].

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування напрямів розвитку студентського спорту з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду й особливостей його організаційно-методичного забезпечення.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних літературних джерел, Інтернет-ресурсів нормативно-правових документів загальнодержавного та міжнародного рівнів; компаративний метод.

Результати дослідження та їх обговорення. Для отримання повної картини про сучасний стан студентського спорту в Україні необхідно ознайомитися з основними напрямками діяльності функціонуючих спортивних студентських організацій, статистичними даними та особливостями державного регулювання у цій сфері.

Рівень розвитку студентського спорту є відображенням ефективності державної молодіжної політики країни, у зв'язку з чим зазначеному питанню на законодавчому рівні приділяється значна увага, зокрема, стаття 14 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» регламентує діяльність центрів студентського спорту закладів вищої освіти як закладів фізичної культури і спорту, які забезпечують створення умов для поєднання навчання у вищому навчальному закладі та підготовки студентів до участі у чемпіонатах Європи та світу серед студентів з видів спорту, визнаних в Україні, Всесвітніх універсіадах [4].

У Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» йдеться про необхідність сприяння впровадженню всеукраїнськими спортивними федераціями в навчальний процес ЗВО популярних серед студентської молоді видів спорту (розробка методичних рекомендацій, покращення матеріально-технічного забезпечення тощо) [9].

У проєкті Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 р. підкреслюється необхідність запровадження іменних спортивних надбавок до стипендії студентів, відповідно до їх спортивного рейтингу провідним спортсменам ЗВО; виділення коштів для участі в обласних, всеукраїнських універсіадах, чемпіонатах світу та Європи та інших спортивних

змаганнях серед студентів; сприяння створенню та функціонуванню спортивних клубів та центрів студентського спорту у ЗВО; збільшення кількості учнівської молоді, яка бере участь у всеукраїнських, міжнародних спортивних заходах [15].

Координацією студентського спорту займаються центральні органи виконавчої влади у сфері освіти, фізичної культури та спорту, Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, заклади вищої освіти, Спортивна студентська спілка України, основними завданнями яких є:

- залучення студентів у позанавчальний час до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності у ЗВО;

- організація і проведення спортивних змагань серед студентів;

- забезпечення участі студентів у відповідних міжнародних спортивних змаганнях [7, 9, 11, 12].

Особливої уваги заслуговує діяльність Спортивної студентської спілки України, яка є членом Міжнародної федерації студентського спорту, Європейської спортивної студентської асоціації, пріоритетними напрямками діяльності якої є: збереження та примноження успіхів вітчизняного студентського спорту на міжнародному рівні, забезпечення участі студентських збірних команд в офіційних міжнародних змаганнях, організація та проведення всеукраїнських та міжнародних змагань серед студентської молоді; сприяння створенню та діяльності спортивних клубів, центрів студентського спорту у ЗВО для залучення студентської молоді до різних видів оздоровчої рухової активності як системотвірного чинника здорового способу життя; забезпечення функціонування відокремлених підрозділів Спілки в усіх регіонах України, налагодження їх ефективної роботи; популяризація студентського спорту у суспільстві, організація масових фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів, змагань з різних доступних видів спорту, майстер-класів, спортивних розваг, зустрічей з видатними спортсменами – чемпіонами та призерами офіційних міжнародних змагань; налагодження міжнародних зв'язків та партнерства, залучення позабюджетних коштів та ресурсів спонсорів на реалізацію статутної мети Спілки. Одним із кроків для реалізації поставлених завдань стало ухвалення Концепції розвитку Спортивної студентської спілки України на період до 2025 р. [13].

Значну увагу Спілка приділяє популяризації студентського спорту через реалізацію проєктів проведення міжнародних студентських спортивних і освітніх заходів на території України. Суттєвим здобутком стане досвід проведення змагань міжнародного рівня: чемпіонатів світу серед студентів зі стрільби кульової, з воднолижного спор-

ту у 2020 р., також на сьогодні ініційовано питання про проведення Всесвітньої літньої Універсіади у Києві у 2021 чи 2023 роках – міжнародних спортивних змагань серед студентів 18–28 років. Всесвітні універсіади за кількістю учасників змагань, видів спорту, спортивним рівнем учасників, вимогами до організації й проведення змагань є другим спортивним форумом у світі після Олімпійських ігор. Досвід проведення заходів високого міжнародного рівня в інших країнах переконує, що вони сприяють інтегруванню студентської молоді на заходах миру, сталого розвитку та глобалізації, а також утвердженню їх національної самоідентифікації. Окрім цього, розвинена система організації та регулювання студентського спорту підвищує видо-вищність спортивних змагань, що робить цей вид діяльності привабливим для інвесторів та сприяє формуванню позитивного іміджу країни на світовій арені [7, 13].

У резолюції Національного конгресу Спортивної студентської спілки України (ухваленій 25 травня 2018 р. у м. Луцьку) визначено перспективні напрями розвитку студентського спорту в сучасних соціально-економічних умовах:

- необхідність функціонування у закладах вищої освіти двох автономних систем: окремо фізичного виховання й окремо спорту; кожна з цих систем повинна мати своє організаційне, кадрове, методичне, наукове, фінансове та матеріально-технічне забезпечення;

- визначення та затвердження механізмів дієвого контролю за передбаченою в законодавстві (стаття 26 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»; постанова Кабінету Міністрів України від 21 березня 2016 р. № 212) відповідальністю керівників закладів вищої освіти за створення сприятливих умов для належної рухової активності студентів, а також за розвиток і модернізацію змісту, форм фізичного виховання студентів, студентського спорту та відповідної матеріально-технічної бази, підготовку та оприлюднення щорічного звіту про стан фізичного виховання і спорту у ЗВО;

- створення центру студентського спорту як структурного підрозділу закладу вищої освіти відповідно до статті 33 Закону України «Про вищу освіту»;

- забезпечення розвитку матеріально-технічної бази закладу вищої освіти для проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи шляхом обґрунтованого звернення до обласних рад та органів місцевого самоврядування для виділення фінансових ресурсів з відповідних бюджетів на ремонт та утримання спортивних споруд; створення робочої групи з обґрунтування галузевої програми розвитку матеріально-технічної бази ЗВО з відповідними асигнуваннями з державного бюджету;

- розробка та реалізація ініціативних проєктів зі створення умов для занять студентів різними видами оздоровчої рухової активності та для поєднання навчання і спортивної підготовки здобувачів вищої освіти [12].

Сьогодні вкрай актуальним є отримання принципово нових знань про особливості міжнародного досвіду залучення студентської молоді до спортивної діяльності та використання їх під час планування та організації такої діяльності у закладах вищої освіти України [5, 6, 11, 15].

Аналіз світової практики організації студентського спорту дозволив виявити такі тенденції: у багатьох зарубіжних країнах студентський спорт є основою національної спортивної політики, близько 60 % складу національних олімпійських команд становлять студенти ЗВО [14]; у багатьох країнах побудована ефективна система фізичного виховання студентів, організації підготовки та їх участі в міжнародних змаганнях [1, 6]; виявлено відмінності в підходах державної підтримки студентського спорту в різних країнах: цільове бюджетне фінансування програм підготовки студентів-спортсменів; фінансування студентського спорту на регіональному рівні; будівництво спортивних споруд для потреб студентського спорту, проведення спортивних змагань та організація дозвіллевих заходів завдяки фінансовій підтримці органів місцевого самоврядування [6, 10].

Передовий досвід у розвитку студентського спорту належить Сполученим Штатам Америки (США). До системи підготовки спортивного резерву в США входять три асоціації, офіційно схвалені адміністративною радою: Національна асоціація студентського спорту (National Collegiate Athletic Association, NCAA), Національна асоціація міжуніверситетського спорту (NAIA) і Національна спортивна асоціація середньо-спеціальних навчальних закладів (NJCAA) [6, 8].

Національна асоціація студентського спорту – університетська спортивна асоціація, до складу якої входять близько 1280 структурних підрозділів, які організують спортивні змагання в коледжах і університетах. Вона поділяється на три дивізіони, перший з яких істотно перевершує інші за кількістю видів спорту, рівнем спортивних результатів, масштабами фінансування. Асоціація проводить чемпіонати з найбільш популярних командних і індивідуальних видів спорту: американський футбол, бокс, гольф, легка атлетика, бейсбол, софтбол, баскетбол. Популярність і досягнення студентів у деяких видах спорту є надзвичайно високими. Університетські спортивні події викликають величезний інтерес.

На офіційному сайті асоціації студентського спорту в університетах США спорт є одним з основних маркетингових інструментів для залу-

чення студентів до занять у спортивних гуртках та секціях. Студентський спорт у США – це великий бізнес зі щорічним оборотом у понад мільярд доларів. На професійному рівні різними видами спорту в США займаються близько 400 000 студентів, які є членами спортивних команд університетів, офіційно зареєстрованих у студентській спортивній асоціації. Ще близько двох мільйонів американських студентів займаються спортом, будучи членами неафілійованих клубів [8].

У ЗВО США функціонують відділ спорту і відділ масового спорту та рекреації (intramurals). Перший займається підготовкою збірних команд університетів та участю у міжвузівських змаганнях. Відділ масового спорту та рекреації займається організацією різного роду змагань на базі навчального закладу та заняттям різними видами рухової активності у групах. Розподіл функцій між окремими структурними підрозділами забезпечує високий рівень організаційної роботи та своєчасного планування, широке різноманіття видів рухової активності та програм, які здатні задовольнити інтереси та потреби студентів.

Особливе місце у системі студентського спорту займають спортивні клуби, які здійснюють підготовку спортивного резерву, організацію та проведення змагань. Клуби – це повністю сформовані незалежні організації, які взаємодіють з кафедрою і відділом спорту ЗВО у напрямі сприяння у використанні спортивної бази, інвентарю, консультативних та інших послуг. Високою популярністю користуються студентські спортивні команди, які є показником престижу ЗВО. Ажіотаж студентських змагань щорічно залучає до перегляду спортивних матчів 70 % молоді, а в період фінальних ігор – до 90 %. Результати ігор студентів на постійній основі публікуються в пресі, а в місцевих виданнях надаються докладні звіти [8, 10].

Із метою залучення найсильніших атлетів фінансуються спортивні програми. Особливу увагу варто приділити всеамериканській школі спорту «Sport enterprises», спрямованість діяльності якої полягає у наданні можливості спортсменам з усього світу досягти чудових спортивних результатів, здобути якісну академічну освіту, набути досвіду участі в змаганнях високого рівня. Програма «Sport enterprises» поширюється на 30 видів спорту, в числі яких футбол, плавання, хокей, легка атлетика, волейбол тощо. З командами працюють висококваліфіковані тренери, лікарі та масажисти, для них створені належні умови, щоб спортсмени могли підвищувати свої результати й успішно виступати на змаганнях [14].

Для залучення студентів до таких занять було створено Всеамериканську інтернет-платформу IMLeagues, в якій на сьогодні зареєстровано понад 90 % ЗВО США. Зазначений інтернет-ресурс бу-

ло створено для реєстрації досягнень та обміну досвідом серед ЗВО США, сьогодні його можливості розширюються та включають дані про фізкультурно-оздоровчу діяльність понад 100 спортивних клубів та 150 фітнес-центрів, що функціонують на базі навчальних закладів. IMLeagues забезпечує доступ користувача до широкого спектра можливостей та інтерактивних функцій, надаючи можливості створювати та організовувати спортивні змагання, спортивні ліги, відстежувати розклад занять, фізкультурно-масових заходів, спортивних змагань, будь-якого учасника, його особистий профіль, статистику участі у змаганнях, рейтинг, світлина, відео, коментарі. Зазначена програма дає можливості для спілкування у закритих групах між учасниками одного колективу, окрім цього містить функції поширення даних через найбільш популярні соціальні мережі, дає можливість користуватися ресурсом через спеціальні додатки у смартфонах та відображає всю діяльність, пов'язану з руховою активністю у ЗВО. Варто враховувати і те, що навчання у ЗВО США здійснюється за кошти юридичних осіб, за винятком грантів та стипендій, які студенти отримують за особливі досягнення, в тому числі і спортивні, що є суттєвим стимулом для студентів, які не мають змоги оплачувати навчання [2].

Орієнтація на зміцнення престижу навчального закладу за рахунок розвитку та популяризації студентського спорту також властива університетам Німеччини. Відносини між асоціаціями, навчальними закладами і державою будуються на договірній основі. Близько 70 % асоціацій керуються державними і місцевими законами. Це підтверджується і тим, що основними джерелами їх фінансування є державні (або місцеві) субсидії, що становлять у середньому близько 57 % їхніх бюджетів. Слід зазначити, що Національний олімпійський комітет Німеччини також здійснює фінансову підтримку університетської асоціації (в окремих випадках до 65 % бюджету) [14].

Значний науковий інтерес становить організаційно-методичне забезпечення студентського спорту в університетах Польщі, функціональною ланкою якого є окремі структурні підрозділи – Студіуми фізичного виховання і спорту (Studium Wychowania Fizycznego i Sportu – SWFiS), які сприяють популяризації та здійснюють організацію спортивних, тренувальних і оздоровчих занять у рамках фізичного виховання університетської молоді. Заняття з удосконалення спортивної майстерності проводяться в спортивних секціях, організованих при SWFiS Академічним спортивним союзом (Akademicki Związek Sportowy – AZS) [17].

Академічний спортивний союз – найбільша спортивна асоціація в Польщі, яка налічує понад

42 тис. членів, 250 спортивних клубів та понад 3 тис. спортивних секцій. Основними структурними одиницями Союзу є університетські спортивні клуби, об'єднані у 17 організаційних підрозділів, у кожного з яких є президент та керівництво. Союз ініціює преміювання спортсменів, які проявили себе у спортивних досягненнях, відповідними грантами та стипендіями. Одним із напрямів його діяльності є організація та проведення спортивних змагань, зокрема академічного чемпіонату Польщі, що сприяє розвитку спорту у студентському колі. Нині у змаганнях різного рівня, що проводяться під егідою союзу, беруть участь понад 150 університетів, та більше 15 тис. спортсменів-студентів. Для популяризації неолімпійських видів спорту Союзом започатковано досвід проведення відповідних змагань – Академічних Кубків Польщі, що розширює можливості залучення студентів до занять такими видами спорту. Студенти-спортсмени, що є членами Союзу, це «зірки» світового спорту. Вони становлять у середньому близько одну третину особового складу польських збірних, а також успішно представляють Польщу на європейських чемпіонатах і європейських студентських іграх літніх і зимових Універсіад.

Діяльність союзу здійснюється також у напрямі популяризації спорту учнівської молоді та спорту людей з інвалідністю. Союзом було започатковано проведення спортивних змагань для студентів з інвалідністю під назвою «Інтеграція» в таких видах спорту, як боулінг, плавання, настільний теніс, а також створено Раду Комітету з питань спорту людей з інвалідністю, що допомогло реалізувати ряд ініціатив. Підготовка студентів-спортсменів до ключових спортивних заходів здійснюється Академічними спортивними навчальними центрами, в тому числі трьома центральними академічними спортивними центрами, проводити тренування на базі яких мають можливість усі члени Союзу [17].

Досвід організації фізичного виховання Великої Британії свідчить про його спортивну орієнтацію та відповідність соціокультурним традиціям. У країні широко розвиваються традиційні види спорту, такі як футбол, регбі, крикет, гольф, теніс, бадмінтон, сквош, водне поло, бокс. Значна увага приділяється тим формам фізичного виховання, які відповідають інтересам і потребам молодих людей у конкретних місцевих умовах. Особливої уваги заслуговує один із провідних університетів світу – Оксфордський, де діють близько 80 спортивних клубів, що значно більше, ніж в інших університетах. Оксфорд входить до десятки найкращих університетів країни за показником розвитку спорту. Для талановитих студентів-спортсменів існують спеціальні програми зі знижками вартості навчання та надаються стипендії. В

тижневному розкладі навчальних занять більшості університетів впроваджено «день спорту», у який зазвичай скорочуються навчальні заняття, а в деяких університетах і зовсім скасовуються, а студентам пропонується максимально повно присвятити час заняттям різними видами спорту та рухової активності. Участь студентів у спортивних заходах є неодмінною частиною їхнього студентського життя. Функція управління спортивним життям англійських студентів належить Британській студентській спортивній асоціації (BUSA), яка організовує міжуніверситетські спортивні матчі, стежить за побудовою турнірних таблиць, фіксує результати, відповідає за формування команд, які представляють країну на міжнародному рівні. Діяльність асоціації має майже сторічну історію та включає численні студентські спортивні асоціації, які сприяють розвитку спорту в навчальних закладах різного профілю [11, 18].

Координацію студентського спорту Російської Федерації здійснює Асоціація студентського і молодіжного спорту (АСМС), під час організації діяльності якої за основу було взято досвід організації студентського спорту в США на прикладі NCAA, пріоритетним напрямом діяльності якої є розвиток інформаційної політики у сфері студентського спорту. З цією метою створюється інтернет-портал про студентське спортивне життя studentsport.ru, в рамках якого починає свою роботу студентське інтернет-телебачення StudentsportTV, за результатами року роботи якого було опубліковано більше тисячі репортажів з матчів студентських ігор з різних видів спорту [6].

Державна політика Російської Федерації у сфері студентського спорту передовсім спрямована на популяризацію масового спорту серед спортсменів-студентів. У «Стратегії розвитку фізичної культури і спорту в Російській Федерації на період до 2020 року» [15] у напрямі підвищення конкурентоспроможності російських спортсменів на міжнародній арені одним з ключових аспектів є розвиток масового студентського спорту, включаючи створення спортивних клубів в освітніх установах і надання їм всебічної підтримки, формування студентських спортивних ліг і їх інтеграція в систему змагальної діяльності, передовсім з ігрових видів спорту, впровадження механізмів підтримки студентів-спортсменів високого класу, які поєднують спортивну підготовку з навчанням у ЗВО.

Аналіз сучасної системи студентського спорту в Україні, а також дослідження міжнародного досвіду дозволило виділити чинники, що лімітують ефективність розвитку спорту, а також організаційно методичні умови, що сприятимуть їх нівелюванню [3, 4, 6, 12]:

- відсутність системи цілеспрямованої пропаганди студентського спорту у молодіжному сере-

довищі. Одним з напрямів вирішення цієї ситуації може стати підвищення активності ЗМІ в питаннях висвітлення студентських спортивних змагань різного рівня за досвідом США, де поширеним є досвід висвітлення результатів спортивних команд у ЗМІ на місцевому, регіональному та всеамериканському рівнях, що сприяє популяризації студентського спорту, притягує велику кількість уболівальників та створює передумови для залучення фінансових ресурсів. Це сприяє формуванню спортивної культури у студентської молоді, підвищенню значущості студентських спортивних подій, залученню студентів до занять спортом. Діяльність у зазначеному напрямі проводиться й у нашій країні, зокрема спортивні здобутки вітчизняних студентів-спортсменів систематично висвітлюються на офіційній сторінці Комітету фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, а у 2014 р. започатковано огляд освітянського спорту на національній радіокомпанії України «Українське радіо»;

- відсутність єдиного інформаційного реєстру даних про форми організації спортивної, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в конкретному ЗВО, спортивну інфраструктуру, результати спортивних досягнень студентів. Виходом з цієї ситуації може стати створення Всеукраїнської інтернет-платформи «Активні у всьому успішні!», де могли б зареєструватися заклади вищої освіти для фіксації досягнень із залучення студентів до рухової активності, організації заочних змагань, проведення флеш-мобів, отримання консультативної допомоги, обміну інформацією, світлинами, відео, що сприятиме налагодженню і регулярному обміну досвідом у питаннях організації спортивної, змагальної та фізкультурно-оздоровчої роботи у ЗВО. Одним із напрямів розвитку студентського спорту може стати організація відкритих студентських змагань з різних видів спорту, заочних змагань з реєстрацією на базі інтернет-платформи – доступна багатьом ЗВО форма взаємодії між суб'єктами навчального процесу. Як показує міжнародна практика, такого роду спортивні студентські турніри можуть стати дуже популярною подією в студентському середовищі;

- не до кінця визначено статус спортивних клубів, центрів студентського спорту, відсутня єдина концепція діяльності спортивного клубу, що породжує протилежні думки про штат, керівництво, напрями діяльності, джерела фінансування тощо. В зазначеному контексті необхідним є запрова-

дження організаційно-методичних засад діяльності спортивного клубу на базі ЗВО, які сприятимуть комплексному вирішенню завдань спорту вищих досягнень, резервного та масового спорту; залучать до вирішення фінансових, матеріально-технічних та інших питань. Стандарт комплексної організації діяльності спортивного клубу має включати цільовий, змістовий, процесуальний, регулюючий, результативний та ресурсний компоненти;

- незадовільний стан бюджетного фінансування сфери студентського спорту, низький рівень залучення позабюджетних коштів для забезпечення умов для занять студентів у спортивних секціях, участі студентської молоді в змаганнях і їх проведенні, поліпшення системи суддівства, підвищення видовищності проведених турнірів, формування студентських збірних команд, запровадження стипендій та грантів талановитим студентам за їхні спортивні здобутки. Досвід різних країн вказує на інтеграцію сфери фізичної культури і спорту у ринкове середовище та залежність її від соціально-економічного статусу країни. Первинний пошук наукової інформації з розвитку студентського спорту свідчить про наявність окремих теоретичних даних з цього процесу, пов'язаних з особливостями формування та реалізації відповідної державної політики, нормативно-правових, соціально-економічних аспектів;

- незадовільний стан спортивної бази у ЗВО, яка переважно не відповідає сучасним вимогам і акредитаційним нормам. Низький рівень забезпеченості студентського спорту необхідним інвентарем та спортивними спорудами.

Висновки. Сучасний етап розвитку студентського спортивного руху в Україні характеризується певними позитивними зрушеннями у вирішенні завдань розвитку студентського спорту і фізичного виховання у ЗВО; формування у студентів спортивної культури та цінностей здорового способу життя. В результаті аналізу стану і перспектив розвитку студентського спорту в регіоні виявлено окремі проблемні моменти в організації студентського спортивного руху, що обумовлює необхідність постійного пошуку нових форм спортивної роботи зі студентською молоддю, в тому числі урахування досвіду розвитку студентського спортивного руху провідних країн світу.

Перспективи подальших досліджень передбачають наукове обґрунтування формування та становлення студентського спорту в Україні.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

Література

1. *Войнаровський А. М.* Історичний аналіз розвитку студентського спорту у вищих навчальних закладах України / А. М. Войнаровський // Фіз. виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 2. – С. 7–10.

2. *Всеамериканська* інтернет-платформа IMLeagues. – Режим доступу: <http://www.imleagues.com/spa/portal/home>)
3. *Дутчак М. В.* Спорт в молодежной среде : социологические аспекты / М. В. Дутчак // Соц. робота в Україні: теорія і практика. – 2003. – № 4. – С. 66–71.
4. *Закон України «Про фізичну культуру і спорт».* – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
5. *Імас Є. В.* Протириччя економіки фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах / Є. В. Імас, Ю. П. Мічуда // Економіка та держава. – 2013. – № 2. – С. 41.
6. *Лубышева Л. И.* Анализ развития студенческого спорта: состояние и перспективы / Л. И. Лубышева, Н. В. Пешкова // Теория и практика физ. культуры. – 2014. – № 1. – С. 39–41.
7. *Мельник М. Г.* Становлення та розвиток студентського спорту у XXI столітті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт» / М. Г. Мельник. – Львів, 2016. – 22 с.
8. *Національна Асоціація студентського спорту Сполучених Штатів Америки.* – Режим доступу : <http://www.ncaa.org/about/resources/media-center/ncaa-101/what-ncaa>)
9. *Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація».* – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/pras/249311510>
10. *Павленко О.* Клубна форма організації занять у розвитку студентського спорту / О. Павленко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2017. – № 2. – С. 78–83.
11. *Приступа Є.* Обґрунтування напрямів розвитку студентського спорту України в XXI столітті [Електронний ресурс] / Є. Приступа, М. Мельник, М. Пітин // Спорт. наука України. – 2016. – № 1 (71). – С. 21–26. – Режим доступу : <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/392>
12. *Резолюція Національного конгресу Спортивної студентської спілки України (ухвалено 25.05.2018).* – Режим доступу : <http://studsport.com.ua/normatyvno-pravova-baza/>
13. *Спортивна студентська спілка України.* – Режим доступу : <http://studsport.com.ua/>
14. *Степанюк С.* Студентський спортивний рух: історія та сучасність / С. Степанюк, О. Вацеба. – Львів: ЛДІФК, 2003. – 60 с.
15. *Стратегия развития физической культуры и спорта в Российской Федерации на период до 2020 года.* – Режим доступу: <http://www.government.ru>
16. *Стратегія розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 року.* – Режим доступу : <http://studsport.com.ua/normatyvno-pravova-baza/>
17. *Akademicki Związek Sportowy.* – Режим доступу: <http://www.azs.pl/o-nas/kim-jestesmy>
18. *British Universities & Colleges Sport.* – Режим доступу: <https://www.bucs.org.uk/homepage.asp>

Literature

1. *Voynarovskiy A. M.* Historical analysis of student sport development in higher educational institutions of Ukraine / A. M. Voynarovskiy // Fizvykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi. – 2012. – N 2. – P. 7–10.
2. *All-American* internet-platform IMLeagues. – Access mode: <http://www.imleagues.com/spa/portal/home>)
3. *Dutchak M. V.* Sport in youth environment : sociological aspects / M. V. Dutchak // Sotsialna robota v Ukraini: teoriia i praktyka. – 2003. – N 4. – P. 66–71.
4. *Law of Ukraine «On physical culture and sport».* – Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
5. *Imas I. V.* Contradictions of physical culture and sport economics in transitional society systems / I. V. Imas, I. P. Michuda // Ekonomika ta derzhava. – 2013. – N 2. – P. 41.
6. *Lubysheva L. I.* Analysis of student sport development: state and prospects / L. I. Lubysheva, N. V. Peshkova // Teoriya i praktika fizkultury. – 2014. – N 1. – P. 39–41.
7. *Melnyk M. H.* Student sport development in the XXI century: author's abstract for Ph. D. in Physical Education and Sport : 24.00.01 «Olympic and professional sport» / M. H. Melnyk. – Lviv, 2016. – 22 p.
8. *National Association of USA student sport.* – Access mode : <http://www.ncaa.org/about/resources/media-center/ncaa-101/what-ncaa>)
9. *National strategies on health related motor activity in Ukraine for the period until 2025 «Motor activity – healthy life style – healthy nation».* – Access mode : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249311510>
10. *Pavlenko O.* Club form of session organization in student sport development / O. Pavlenko // Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk. – 2017. – N 2. – P. 78–83.
11. *Prystupa I.* Substantiating the directions of student sport development in Ukraine in the XXI century [Electronic resource] / I. Prystupa, M. Melnyk, M. Pityn // Sportyvna nauka Ukrainy. – 2016. – N 1 (71). – P. 21–26. – Access mode : <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/392>
12. *Resolution of the National Congress of Sports Student Union of Ukraine (approved 25.05.2018).* – Access mode : <http://studsport.com.ua/normatyvno-pravova-baza/>
13. *Sports student union of Ukraine.* – Access mode : <http://studsport.com.ua/>
14. *Stepaniuk S.* Student sports movement: history and modernity / S. Stepaniuk, O. Vatseba. – Lviv : LSIPC, 2003. – 60 p.

15. *Strategy of physical culture and sport development in Russian Federation for the period until 2020.* – Access mode: <http://www.government.ru>

16. *Strategy of physical education and sport development among students until the year of 2025.* – Access mode : <http://studsport.com.ua/normatyvno-pravova-baza/>

17. *Akademicki Zwiqzek Sportowy.* – Access mode: <http://www.azs.pl/o-nas/kim-jestesmy>

18. *British Universities & Colleges Sport.* – Access mode: <https://www.bucs.org.uk/homepage.asp>

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Надійшла 29.05. 2018